

>> Tro i dialog ikon

tema: fred

Teologen: "Fred er et centralt tema i kristendommen, men det har vi tendens til at glemme" // Provo-kunstneren: "Hvis ikke vi taler sammen, er der kun krigen tilbage" // Voxpop: "Hvordan bidrager din tro eller dit livssyn til fred?" Læs hvad humanisten, ateisten, rabbineren og munken svarer // **Læs også:** Minitema: "Mig & Charlie" // Det sker, når du hviler // Guds fred er glæden i dit sind.

Magasinet IKON Magasinet IKON udgives af IKON, som i 2013 fusionerede med Danmission og nu fungerer som en styregruppe under Danmission. Magasinet henvender sig til alle, der ønsker at forholde sig til den religiøse mangfoldighed. Formålet er gennem saglig og engageret formidling at inspirere til dialog, give dybere indsigt og øge forståelsen mellem kirken og tidens religiøse strømninger.

Abonnement: IKON udkommer normalt i marts, juni, september og december. Årsabonnement 220,- kr. (inkl moms). Løssalg 55,- kr. Abonnement kan bestilles på nedennævnte adresse eller ved indbetaling af beløbet på giro 6 61 61 51 med angivelse af afsenderadresse samt formålet med indbetalingen.

Redaktion:

Eva Bernhagen, ansv. red., bernhageneva@hotmail.com,
Elise Trøllund Engrob Kokholm, med.red., eek@danmission.dk
Lars Buch Viftrup, larsviftrup@yahoo.dk,
Lene Skovmark, lene.skovmark@mail.dk,
Malene Fenger-Grøndahl, malene@fenger-grondahl.dk,
Martin Herbst, mthe@km.dk,
Sidsel Hornemann, sidsel_hornemann@hotmail.com.

Layout: Jeanette Westh, jeanettewesth@gmail.com.

Tryk: Fjerritslev Tryk, Østergade 35,
9690 Fjerritslev, tlf.nr. 98 21 24 31.

Oplag: 1000.

Indlæg og artikler sendes til Redaktionen, IKON, Nørreallé 29, 8000 Århus C, e-mail: ikon@ikon-danmark.dk. Læserbreve/debat-indlæg modtages gerne, dog forbeholder redaktionen sig ret til at udelade eller forkorte efter eget skøn.

Signerede artikler er ikke nødvendigvis udtryk for IKONs holdninger.

Annoncer: 4 kr. pr. mm. - 1/4 side 800 kr. - 1/2 side 1400 kr. - 1/1 side 2500,- (alle priser ekskl. moms).

IKON: Nørreallé 29, 8000 Århus C, tlf.: 30200280. SE-nr. 1663 9397.

E-mail: ikon@ikon-danmark.dk.
Formand: Louise Buch Viftrup, lousieviftrup@gmail.com.

Hjemmeside: www.ikon-danmark.dk.

Her kan man også melde sig ind i foreningen IKON, hvor årskontingentet er 200,- kr. (dog 100,- kr. for studerende og pensionister). Husstandsmedlemskab 300,- kr.

Det er tilladt at citere fra IKON i henhold til Medieansvarsloven med tydelig kildeangivelse. Ved eftertryk af artikler må der aftales med redaktionen eller forfatteren.

Copyright © IKON-Danmark 2015.

ISSN 2246-4042.

DANMISSION
IKON

På forsiden

Et skulpturelt opråb i religionsdebatten: Skoleelever sidder i ring i Jens Galschiøts monumentale bronzeskulptur *Fundamentalism*. Kunstværket er en del af projektet ABRAHAMS BØRN, der fokuserer på religiøs fundamentalisme og forsøger at etablere dialog mellem religioner.
FOTO: Galleri Galschiøt.

Indhold

Fred som politisk, psykologisk og åndeligt fænomen // 4

Interview: Hvis vi ikke taler sammen, er der kun krigen tilbage // 8

Voxpop: Hvordan bidrager din tro eller dit livssyn til fred? // 12

Poesi: Guds fred er glæden i dit sind // 16

Mig & Charlie // 17-25

Jorden står ikke stille // 18

Fundamentalismens dobbelte tragedie // 19

Muslimere forsvarer også ytringsfriheden // 21

Tegninger og ytringer til modsigelse, irritation og glæde // 22

Har du set denne mand? // 24

Boganmeldelse: Tomas Sjödin: Det sker, når du hviler // 26

Bagsiden: Fred være med dig! // 28

No exit?

AF EVA BERNHAGEN
Redaktør

På forsiden af magasinet ses Jens Galschiøts aktuelle skulptur på Kunst-Centret Silkeborg Bad med elever fra Kornmod skole siddende i ring sammen inde i kunstværket. En ring eller en cirkel er et symbol på noget, der er ubrydeligt og stærkt. Forhåbentlig er den ring sluttet under fredens eller kærlighedens fortegn. Men en ring kan også symbolisere noget, der lukker sig om sig selv. Måske fordi man ønsker at holde noget ude fra ringen eller holde nogen indespærret i den? Hvad ser du, når du betragter en ring, en cirkel eller en rundkreds? Ser du et fællesskab, der inviterer dig ind i dets midte eller et lukket system, der holder dig ude?

Dette nummer af magasinet IKON har fred som tema. Vi kan se, at erfaringen af fred i hverdagen er svær at realisere, og at der er en større og større længsel efter fred for den enkelte og mellem mennesker. ”Slut fred med dig selv”, ”Opnå indre harmoni” osv. er nogle af de verserende slogans. I redaktionen undrer vi os over, hvorfor mennesker søger fred alle andre steder end i kristendommen, som om det at søge fred står i modstrid til at

leve et religiøst liv. Martin Herbst skriver i sin indledende artikel, at fred findes som en rød tråd i Bibelen, men at der er en tendens til, at vi glemmer det, fordi vi ikke har fokus på den åndelige fred, som kommer fra Gud. Vi har derfor sat os for at undersøge om forskellige religioner og livssyn kan anvise en vej til fred, og vi har spurgt fire mennesker, der repræsenterer hver deres trossamfund eller forening om at give deres bud på fred (Voxpop, s.12).

Undervejs i vores arbejde med magasinet skete først skyderierne i Paris og siden i København. Det gjorde fredstemaet uhyggeligt relevant og debatten om ytringsfriheden uundgåelig i denne henseende. I det efterfølgende har vi bedt fem personer, der alle er engageret i dialog om at dele deres holdninger til Charlie Hebdo og den efterfølgende debat om ytringsfrihed. Hvordan kan vi forholde os til det, og hvordan kommer vi videre sammen? (Essays om Mig og Charlie, s.17). Jens Galschiøt er en kunstner, som arbejder for at skabe en mere fredelig verden. Det gør han bl.a gennem sit kunstværk ABRAHAMS BØRN, der tvinger sine betragtere til at gå i dia-

log ved at udstille de svære og mørke, men også smukke og lyse sider ved jødedom, kristendom og islam. Galschiøt ”samler” magasinet to tematikker: fred og debatten efter Charlie Hebdo under ét, fordi hans kunst spørger ind til, hvordan vi forholder os til de ytringer eller udsagn, som vores heligskrifter består af, samt hvordan vi kommer videre fra NO EXIT, som er det sted du havner, når du kommer ind i en fundamentalistisk fortolkning af religion. NO EXIT er paradoksalt nok eneste vej ud af Galschiøts kunstværk (Artiklen s. 8).

I lørdags (d. 14. marts 2015) sluttede 600 mennesker en fredsring omkring synagogen i Krystalgade imod frygten og imod hadet. ”Sammen er vi stærke” lød mottoet. Det er for mig en begivenhed, der viser ud og væk fra NO EXIT. Det er redaktionens ønske, at dette nummer af magasinet IKON på samme måde formår at skabe nye vinkler og perspektiver og bidrager til en positiv dialog om, hvordan vi får skabt mere fred i verden – efter Charlie Hebdo og hvad der end må komme i kølvandet på det.

God læselyst!

Fred

Fred er et centralt tema i kristendommen, men det har vi tendens til at glemme. Måske er det fordi, fred er svært at beskrive. Denne artikel belyser tre former for fred: en politisk, en psykologisk og en åndelig fred.

Vi lever i et af de mest fredelige og frihedselskende lande i verden. Men ofte erfarer vi ikke indre fred.

AF MARTIN HERBST
Sognepræst og forfatter

I februar 2015 besøgte Dalai Lama Danmark og delte sit budskab med tusindvis af begejstrede tilhørere i Bella Centret. Det samme skete 6 år tidligere i sommeren 2009. Foranlediget af Dalai Lamas besøg arrangerede man dengang et dialogmøde med bisppekandidaterne til Københavns Stift. Dialogmødets tema var velvalgt: Kristendommens forhold til buddhisme. Da muligheden for at stille spørgsmål til bisppekandidaterne bød sig, rettede jeg følgende spørgsmål til panelet: "Vi ved, at fred er et vigtigt tema i buddhisme, og at folk bliver tiltrukket til buddhismen, fordi den lover sjælefred og mindfulness. Hvordan vil I beskrive betydningen af fred i den kristne tradition?" En af kandidaterne svarede: "Fred er ikke noget vigtigt tema i kristendommen. Det er det i andre religioner, men ikke i kristendommen." Derpå kom det prompte fra en modkandidat: "Det er simpelthen ikke rigtigt. Fred er et vigtigt tema i kristendommen. Det er det altså!" Begge

svar afspejler noget væsentligt: Fred er et centralt tema i kristendommen, men vi har tendens til at glemme det.

Bibelens røde tråd

Fred er angiveligt Bibelens vigtigste tema. Det bliver vi mindet om på dens førte sider. Skabelsesberetningen slutter med beskrivelsen af en fred (på hebraisk, sabbath), hvor Gud hviler, "efter alt det arbejde, han havde udført." (1 Mos 1,2). Den afslutning finder jeg tankevækkende. Den guddommelige kreativitet kulminerer ikke med en vifte af projekter, aktiviteter og målelige resultater, men med en fred, hvor alt i kosmos får lov at være, hvad det er, fordi det hviler i Guds godhed. Fredens betydning understreges også i indledningen til fortællingen om Jesus. Ligesom skabelsen af kosmos kulminerer hans fødsel med en helig hvile: "Ære være Gud i det højeste og på jorden! Fred til mennesker med Guds velbehag!" (Luk 2,14).

Længslen, ønsket, behovet og håbet om fred løber som en rød tråd

gennem de bibelske fortællinger og knytter dem sammen på kryds og tværs. Nogle gange beskrives freden i politiske vendinger. Som i Esajas' drøm: "De skal smede deres sværd om til plovjern og deres spyd til vingårdsknive. Folk skal ikke løfte sværd mod folk, og de skal ikke mere oplæres til krig." (Es 2,4). Andre gange betones fredens personlige dimension: "Salige er de, som stifter fred, for de skal kaldes Guds børn." (Matt 5,9). Ønsket efter fred er uløseligt knyttet til kristen selvforståelse. Det udtrykker kirkefaderen Augustin med denne berømte sætning: "For du har skabt os til dig, og vort hjerte er uroligt, indtil det finder hvile i dig."

Tre former for fred

Fred er livsvigtig for os mennesker. Men ligesom freden er svær at etablere, er den vanskelig at beskrive. Man kan gøre det med afsæt i den kristne menneskeforståelse. Ifølge kristen antropologi består mennesket af, "ånd og sjæl og legeme." (1 Thess 5,23). På

Fred er et centralt tema i kristendommen, men vi har tendens til at glemme det.

lignende måde findes der tre former for fred; en kropslig eller politisk, en sjælelig eller psykologisk og en åndelig. Ligesom mennesket er en enhed af krop, sjæl og ånd, hører de tre former for fred sammen. Men ligesom krop, sjæl og ånd udgør en enhed, uden at være ens, er der forskel på de tre former for fred.

Politisk fred

Betydningen af politisk fred kan vanskeligt overbetones. Uden fredelige politiske forhold går samfundet i opløsning. Økonomien går i stå, uddannelsen af borgerne stagnerer, og håbet slukkes. Jeg har set, hvad krig gør ved folk, både dem der drager afsted for at deltage i den og dem, der bliver tilbage i passiv fortvivelse. Intet er så splittende og ødelæggende for en befolkning som krig. Det er derfor med rette, at Esajas' drøm er mejslet i muren foran FN's hovedkvarter i New York. Her står den som en bøn til nutidens magthavere.

Selvom politisk fred er vigtig, bør den ikke være menneskets endemål. Politisk fred kan være ondartet. Den kan være dæmonisk. Det er den i diktaturer. Her hersker fred, åh ja, men hvor er friheden og ligheden? Uden frihed og lighed er freden overfladisk og falsk. Det erfarede jeg ved selvsyn, da jeg i 1995 havde det underlige privilegium at rejse rundt med toppolitikere i Nordkorea. Der var fred overalt, men hvor var den falsk. Og så tillod de nordkoreanske politikere oven i købet at prale af, at de havde skabt verdens fredeligste samfund. Det var mindst lige så fredeligt som det danske, sagde!

Nu er det ikke vanskeligt at se det falske i diktaturets fred. Men selv når den politiske fred ledsages af frihed og lighed, kan den ikke indfri vort dybeste ønske efter fred. Det kender vi danskere om nogen til. Vi lever i et af de mest fredelige og frihedelskende lande i verden. Men ofte erfarer vi ikke indre fred. Hundretdusindvis af mennesker er ramt af stress, depression og angst. Har stress og depression ikke afløst rygsmerter som den førende folkesygdom? På det politiske plan erfarer vi fred, men ikke på det psykologiske.

Psykologisk fred

Den psykologiske fred er dybere og mere personlig end den politiske. I dens fravær smuldrer livet i vore hænder. Det er ødelæggende. Derfor går så mange til psykolog. Derfor får så mange en diagnose. Derfor er buddhismens mindfulness bølge over os. Jeg vil ikke fortænke folk i at gå til psykolog eller deltage i kurser, hvor de lærer mindfulness og meditationsteknikker. Jeg er ikke i tvivl om, at rigtigt mange er blevet hjulpet på den måde. Ellers ville psykologer og mindfulness ikke være så populære, som tilfældet er. Men jeg mener, der er noget forførende ved tidens fascination af diagnoser, psykologi og religiøse teknikker. For de kommer let til at udgøre selve endemålet for vor længsel efter fred: 'Så nu fik han den diagnose. Nu kan vi godt slappe af!', 'Mindfulness er svaret, vi alle har ledt efter!' Jeg tvivler på rigtigheden af den slags udsagn. Ligesom den politiske fred bliver dæmonisk, hvis den gør sig selv til endemålet, er den psykologi-

ske fred falsk, hvis den ikke åbner op for den åndelige fred. Selv i sin fuldkomne form afslører den psykologiske fred sin mangel. For ligesom man kan erfare psykologisk uro i et land med politisk fred, kan man erfare uro og ængstelse, selvom man er i psykisk balance. Hvad betyder det? Det betyder, at der er en længsel efter en fred, der er dybere end den psykologiske. Det er den åndelige fred.

Åndelig fred

Den åndelige fred kan erfares sammen med de andre former for fred. Men den spiller en central rolle. For at anskueliggøre den, kan man sammenligne de tre former for fred med templet i Jerusalem. Forgården til templet modsvarer den politiske fred; uundværlig, men ikke som et mål i sig selv. En forgård er nu engang en forgård. Det hellige svarer til den sjælelige eller psykologiske fred. Men kerne i det hele, det allerhelligste, kan sammenlignes med den åndelige fred. Templet i Jerusalem stod og faldt med bevidstheden om det allerhelligste. På samme måde er den åndelige fred selve indbegrebet af det, vore urolige hjerter søger.

Hvad er det særegne ved den åndelige fred? Den er ikke menneskets eget værk. Den er ikke et resultat af politiske programmer, psykologiske redskaber eller religiøse teknikker. Den skabes ikke af mennesket. Den skænkes til mennesket. Med inspiration fra Jobs tale om visdommen i Jobs Bog kap. 28 vil jeg beskrive åndelig fred sådan: 'Men freden, hvor finder man den? Hvor bor den hellige hvile? Politikerne kender ikke vejen

til den. Økonomerne aner ikke, hvor den er. Den findes ikke hos psykologerne. Mindfulness-eksperterne siger, 'Kun rygtet om den er kommet os for øre!' Sjælens dyb udbryder, 'Den er ikke hos mig!' Et hav af diagnoser siger, 'Hos os er den heller ikke!' Den er utilgængelig for alverdens teknikker. Den kan ikke erhverves for penge. De største anstrengelser fører ikke til den. Kun Gud kender vejen til den. Kun Guds kærlighed ved, hvor den bor. For den er et barn af Guds kærlighed og føder selv Guds kærlighed.

Hellig fred midt i ufreden

Et andet kendetegn ved den åndelige fred er, at den kan erfares midt i uroen. Midt i politisk ufred, økonomisk ustabilitet og sjælens ængstelse kan man erfare en hellig hvile. I Bjergprædiken udtrykker Jesus denne provokerende sandhed til en skare, der erfarer uro på alle niveauer: "Se himlens fugle; de sår ikke og høster ikke og samler ikke i lade, og jeres himmelske fader giver dem føden. Er I ikke langt mere værd end de? Hvem af jer kan lægge en dag til sit liv ved at bekymre sig? Og hvorfor bekymrer I jer for klæder? Læg mærke til, hvordan markens liljer gror; de arbejder ikke og spinder ikke. Men jeg siger jer: End ikke Salomo i al sin pragt var klædt som en af dem." (Matt 6,26-29).

Jesus opfordrer ikke til verdensflugt, social uansvarlighed, ('Dovne Robert') eller ligegyldighed. Han taler om fred. Han taler om, at der er en hellig fred, midt i ufreden; en forunderlig orden midt i kaos. Hvad betyder det? Det betyder, at freden er dybere end ufreden. På denne måde er Guds fred suveræn. Der findes en fred, som ingen bomber, ingen terror, ingen vrede, ingen bitterhed kan forstyrre. Denne fred er blevet oplevet af mennesker gennem tiderne, i glimt, øjeblikke eller længere perioder. De gamle værdsatte den fred over alt andet. Derfor forlod de hus, hjem og karriere for at opleve den. Dens græske betegnelser er *hesy-*

chia eller *apatheia*. Med sådanne ord ønskede man at understrege, hvor forskellig den fred er fra politisk stabilitet og psykisk ligevægt. Nuvel, man behøver ikke at gå ud i den brændende ørken for at erfare den fred! Nuvel, man behøver ikke isolere sig bag klostrets tykke mure for at modtage den. Nuvel, man behøver ikke give afkald på penge, sex og karrierer for at åbne sig for den. På det praktiske plan kan vi ikke følge tidligere tiders asketiske skikkelser. Men vi kan følge dem i deres grundlæggende anliggende: Der findes en fred, der er menneskets længsel, og som har Guds velbehag: "For du har skabt os til dig, og vort hjerte er uroligt, indtil det finder hvile i dig."

En sang om fred

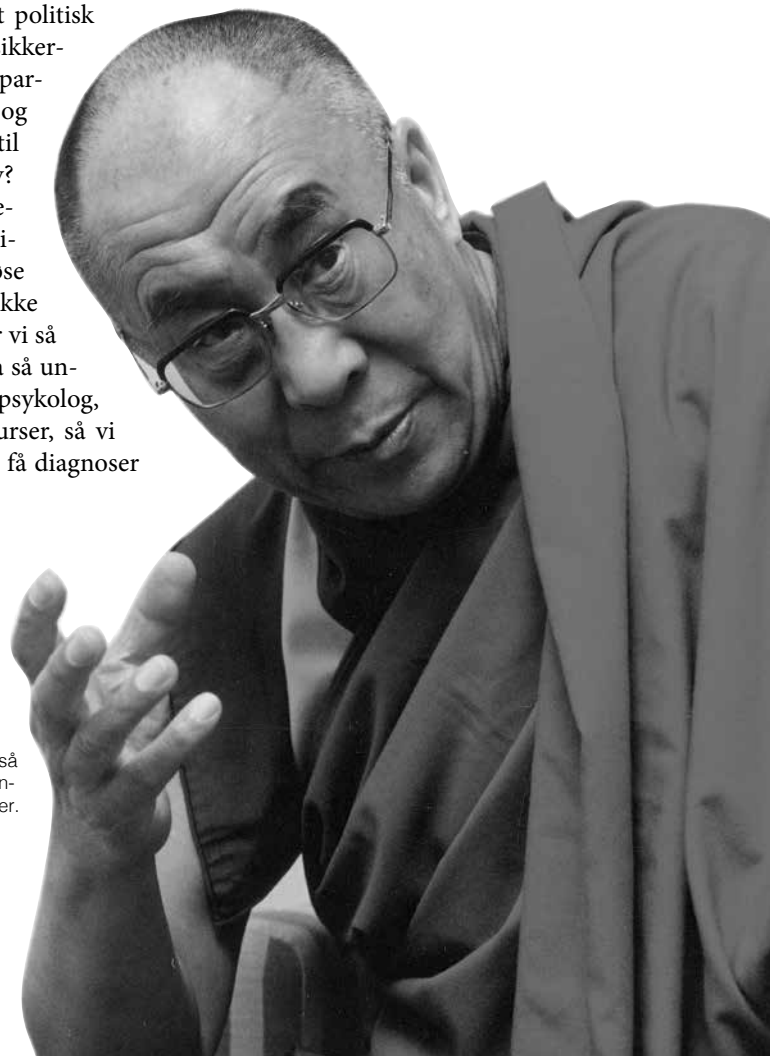
Hvad er der sket med os? Har vi glemte, at der findes en sådan fred? Har vi glemte, at denne fred kan erfares midt i vort pulserende og kaotiske liv? Har vi virkelig gjort politisk stabilitet, økonomisk sikkerhed, fast arbejde, stabilt parforhold, sund økonomi og gode forsikringspolicer til fredens kilde i vort liv? Er vor sult efter fred blevet stillet med psykologiske diagnoser og religiøse teknikker? Skulle der ikke mere til at mætte os? Var vi så lette at forføre? Er det da så underligt, at vi alle skal til psykolog, have diagnoser og på kurser, så vi igen kan gå til psykolog, få diagnoser

og tage på kurser?

Kristendommen benægter ikke vigtigheden af politisk og psykologisk fred. Men den siger, at de skal pege i retning af den åndelige fred. Ellers forvandles de til afguder og blokerer for den fred, vi søger. Ligesom mennesket består af krop, sjæl og ånd, er freden politisk, psykologisk og åndelig. Den åndelige fred er Guds fred. Guds kærlighed er nøglen til den. Den fred kan opleves på gode, vidunderlige dage, men også i erfaringen af synd, skyld, skrøbelighed, smerte og død. I oldkirken værdsatte man den så højt, at man sang om den. Lad os afslutte med en sådan sang:

*"O du Guds Lam!
med korsets skam,
du bar al verdens synder,
dermed al fred begynder;
af kærlighed
giv os din fred!"*

Folk bliver tiltrukket af buddhismen, fordi den lover sjælefred og mindfulness. Men fred er også et af de vigtigste temaer i kristendommen skriver artiklens forfatter. FOTO: Martin Louis, freeimages.com

Hvis vi ikke taler sammen, er der kun krigen tilbage

Kunstneren Jens Galschiøt er ikke bange for at blive kaldt pladderhumanist. Til gengæld er han bange for, at vi vil gentage rædslerne fra Auschwitz, hvis vi ikke tør se på vores egne mørke sider. Hans nyeste projekt handler om at se de mørke sider i sin egen og de andres religion. Det er hans modsvar til fundamentalisterne i alle lejre.

FOTO: Søren Kjeldgaard

AF MALENE FENGER-GRØNDAHL
Journalist og forfatter

”Hvad skal vi gøre med de mørke sider af vores religioner? Hvad skal jeg gøre ved de mørke sider af islam? Hvad gør I ved kristendommens mørke sider?”. Ordene kom fra en ung muslimsk kvinde, der havde deltaget i en prøveopstilling af den kontroversielle billedhugger og autodidakte kunstner Jens Galschiøts nyeste projekt, kæmpeskulpturen *Fundamentalism*. Bygget af 9.000 kopier af Torahen, Bibelen og Koranen og med 28 fladskærme, sætter skulpturen fokus på de tre religioners ligheder, både de smukke og menneskekærlige og de mere mørke og krigeriske, er det, hvad Galschiøt kalder ”et skulpturelt opråb i religionsdebatten”. Men ikke et opråb, der har til formål at skille folk, skabe konflikt eller sætte hårdt mod hårdt. Tværtimod er det et projekt, der har

til formål at få folk til at tale ligeværdigt sammen.

”Sådan som debatten former sig nu, er der ikke det ligeværd, som er nødvendigt. Det er næsten umuligt for muslimer at få lov at sige noget nuanceret om deres religion. Hvis en muslim forsøger at pege på islams kærlighedsbudskab, bliver vedkommende mistænkt og beskyldt for at skjule sine sande hensigter og religionens egentlige væsen. Det er allerhøjest én som mig, der kan få lov at sige det, fordi jeg kommer udefra. Men det er jo ikke ligeværdigt, at jeg skal vurdere og afgøre, hvad islam er. Jeg burde hellere se på de mørke sider i min egen baggrund, i kristendommen. Først når jeg har gjort det og erkendt, at kristendommen rummer lige så mørke sider som de andre religioner, kan jeg møde de andre med ydmyghed og åbenhed.

Jeg må rumme mine egne mørke sider for at kunne rumme de andres,” siger Jens Galschiøt.

Rådvild og reflekteret

Den 3,5 meter høje skulptur er skabt af kopier af de tre monoteistiske religioners hellige skrifter og stablet oven på hinanden i bogstaver, der i en lukket cirkel danner ordet F.U.N.D.A.M.E.N.T.A.L.I.S.M. Hvert bogstav symboliserer skiftevis jødedommen, kristendommen og islam og er monteret på en kobbersokkel med to fladskærme, der både bringer smukke og lyse og mørke og onde citater fra skriftbøgerne. Skulpturen, der har været fem år undervejs, er en del af projektet *ABRAHAMS BØRN* og tænkt som et oplysningsprojekt. Den har siden januar været udstillet på Kunstcentret Silkeborg Bad.

Jens Galschiøt stående inde i sit kunstværk. På indersiden af cirklen projiceres de 'mørke' citater om fx afstraffelse, forfølgelse og intolerance. På skulpturens yderside projiceres de 'lyse' citater om fx forsoning, kærlighed og omsorg for de svage. FOTO: Galleri Galschiøt.

Velkommen til...

Dialog-arrangement: "Hellige Skrifter og Dialogens Kunst"

8. april 2015 kl. 16.00-21.00

Danmission IKON, Silkeborg Højskole og KunstCentret Silkeborg Bad inviterer til en højskoleeftermiddag og -aften med religionsdialog i fokus.

Jens Galschiøt fortæller om motivationen bag sit kunstprojekt, og lærde repræsentanter for islam, jødedom og kristendom 'svarer' på kunstinstitutionen.

Dialog ved borde, debat i plenum, afsluttende koncert med jazzensemblet Elliot.

Pris: 100 kr. inkl. forplejning.

Begrænset antal pladser.
Tilmelding nødvendig: 8681 6329.

Der er kun én indgang ind i cirklen over hvilken, der står 'Velkommen'. Man kan kun komme ud af den samme åbning, nu under et skilt med teksten 'NO EXIT'. FOTO: Galleri Galschiøt.

”

Jeg ved præcis, hvad jeg skulle gøre, hvis jeg ville fremprovokere konflikt og vrede ... Men det ville ikke føre mig tættere på mit mål.

Fundamentalism og ABRAHAMS BØRN

- Foruden Fundamentalism-skulpturen består kunstprojektet ABRAHAMS BØRN af ti skriftsøjler, der ligesom Fundamentalism projicerer citater fra de tre hellige bøger. De er tiltænkt biblioteker, skoler og lign. Derudover er der trykt bogmateriale, og på nettet kan man afprøve sin religiøse viden med en fordomsquiz.
- Læs mere om projektet og skulpturerne og prøv fordoms-quizzen på www.fundamentalism.dk
- Frem til 19. april er Fundamentalism-skulpturen udstillet på Kunstcenter Silkeborg Bad, Gjessøvej 40, Silkeborg, www.silkeborgbad.dk

Jens Galschiøt

- Uddannet som plade- og konstruktionssmed på Odense Staalskibsværft i 1973.
- Selvlært sølvsmed og skulptør med eget værksted i Odense siden 1985.
- Galschiøts atelier indeholder, bronzestøberi, udstillingshal, værksted og en skulpturpark.
- Som kunstner bevæger Jens Galschiøt sig i krydsfeltet mellem installationskunst og Street Art med klare referencer til "social sculpture" (Joseph Beuys), symbolisme og art nouveau.
- Han arbejder primært med at bekæmpe verdens uretfærdigheder ved at opsætte skulpturer i større byer verden over og er bl.a. kendt for den 22 tonstunge "Min Indre Svinehund" (1993), "Skamstøtten" i Hong Kong, Mexico og Brasilien, "Hungermarchen" (2002), "I Guds Navn" (2006), "The Color Orange" (2008) og "Fundamentalism".
- Læs mere om Jens Galschiøt og hans projekter på Galleri Galschiøts hjemmeside: www.gallerigalschiot.dk.

Men inden den blev opstillet der, lavede Jens Galschiøt en række mindre prøveudstillinger, og ved en af dem var det, at han mødte den muslimske kvinde, der gav udtryk for sin rådvildhed. "Hun var en reflekteret og veludannet kvinde, der havde diskuteret sin religion med andre muslimer. Men skulpturen gjorde et eller andet ved hende, fordi den gjorde det så tydeligt for hende, at de mørke sider af religionen kan vi ikke tage for pålydende. Det er så mørkt og grumt. Men modet til at indse det og tage det næste skridt i retning af at fortolke religionen mere frit, kunne hun først tage, da hun så, at jøder og kristne har samme udfordring", siger Jens Galschiøt.

Hans svar til pigen var, at vi er nødt til at forstå de mørke sider af skrifterne som en slags beskrivelse af menneskets mørke sider, som noget, der kan vise os, hvor vi kan ende, hvis vi ikke holder fast i kærligheden og de lyse sider. "Man hører af og til, at kristendommen er hele grundlaget for vores demokrati og vores næstekærlige samfund. Men jeg tror, at det er mere korrekt at sige, at vores samfund er skabt som et resultat af den franske revolutions værdier og kristendommens lyse sider. For kigger man på de mørkeste citater fra Bibelen, er de voldsomme og skræmmende, og det er også mit formål med udstillingen at få folk til at se på de mørke sider og erkende dem – også i sig selv," siger Galschiøt.

Radikale budskaber fører til stærk dialog

Han oplever også, at det netop er det,

der sker. Udstillingen har i sine første uger på Silkeborg Bad tiltrukket over 5000 gæster, mere end dobbelt så mange som særudstillingerne plejer at tiltrække, og Galschiøt har flere gange besøgt udstillingsstedet for at vise rundt, holde oplæg og deltage i debatter. Hver gang har han noteret sig, hvordan folk er gået rundt i udstillingen og er gået i dialog med mennesker, de ikke kender på forhånd. "Det er helt tydeligt, at det virker stærkt på folk. Det bliver tydeligt for dem, at islam rummer et kærlighedsbudskab, der minder om det, de kender fra Jesus. Det sker, når de kigger på ydersiden af cirklen. Når de så bevæger sig ind på indersiden, ser de citater om at "slå dem ihjel, hvorend I finder dem" og den slags. Dem genkender de ofte som den voldelige side af islam, de har hørt så meget om. Men så ser de citater fra Bibelen, hvor Jesus siger næsten det samme. Og de ser citater, der viser, at Bibelen, hvis den læses bogstaveligt er langt mere kvindeundertrykkende end Koranen. Man kan brænde hekse med Ny Testamente i hånden – eller med salig fryd i sindet dræbe irriterende kvindelige journalister," siger Jens Galschiøt med et grin.

Men alvoren vender hurtigt tilbage. "Vi må kunne tale sammen med det udgangspunkt, at vores bøger er lige gode eller lige slemme. Det er vores ansvar, hvad vi gør med ordene. Det handler om værdier. Hvilke værdier tror vi på. Der kan samtalen begynde, og jeg tror, at alle mennesker deler nogle grundlæggende værdier," siger han og fortæller om et møde, han havde med en islamist for man-

ge år siden. ”Han var blevet udvist af Saudi-Arabien for islamisk aktivisme, og han var ret ekstrem. Han ønskede en sharia-stat, hvor der var dødsstraf, og hvor tyveri blev straffet med afhugning af hænder. Jeg havde svært ved at forstå det. Men vi talte længe sammen, og det blev klart for mig, at hans ønske var et retfærdigt og trygt samfund. Vi blev ikke enige om midlerne, men jeg blev klar over, at vi trods alt delte nogle værdier, og at han ikke var et uhyre, men et menneske, jeg kunne tale med.”

Frygt for Auschwitz og moralsk skred i den vestlige verden

Jens Galschiøt afviser, at det giver mening at fastholde, at der er en sandhed i de hellige bøger, som man må underkaste sig uanset konsekvenserne. ”Det er ikke muligt at forene de mørke og de lyse sider af hverken kristendommen eller islam. Det er nødvendigt at vælge. Og vælger vi ikke lyset, vælger vi mørket,” siger han og tilføjer: ”Det, der driver mig, og som har drevet mig i mange år som kunstner, er frygten for Auschwitz,” siger han. ”Borgerkrigen i Jugoslavien fik mig til at forstå, at vores moderne civilisation ikke er noget bolværk mod en gentagelse af rædslerne. Jeg kastede mig over filosoffer som Hannah Arendt og Zygmunt Bauman for at forstå, hvordan det kunne ske, og jeg blev overbevist om, at vi meget nemt kan ende der igen. Jeg er bange for selv en dag at stå med hånden på håndtaget til gashanen for at gasse ’de muslimske horder.’”

Galschiøts projekter handler derfor med hans egne ord alle om det skred i moral og etik, som han ser i den vestlige verden. Et skred, som han frygter, ikke er til at stoppe. Alligevel gør han forsøget. ”Jeg ved, at mange kunstnere er vrede på mig, fordi de mener, at jeg underlægger mig krav fra muslimer eller fundamentalister. Det er ikke sandt. Jeg er ikke bange for at være kontroversiel,” siger han med henvisning til, at hans monu-

ment ”Skamstøtten”, der blev opstillet i Hong Kong i 1997 til minde om massakren på Den Himmelske Freds Plads i Beijing i 1989, og som kostede ham en permanent udvisning af Kina og to udvisninger af Hong Kong. ”Jeg er ikke bange for at rette kritik mod magten. Men mit mål med kunsten er ikke at skabe konflikt og krig. Jeg ønsker at skabe nye rum for samtale, og det mål har selvfølgelig styret mine valg, mens jeg har skabt Fundamentalisme-skulpturen,” siger Galschiøt.

Bevidst om at ikke at provokere

For eksempel har han ikke brugt rigtige bøger, men kun modeller af bøger, der skal fungere som symboler på de hellige skrifter. ”Jeg ved præcis, hvad jeg skulle gøre, hvis jeg ville fremprovokere konflikt og vrede. Jeg kunne nedsænke Koranen i tis eller sprøjte den til med menstruationsblod eller tegne profeten Muhammed over det hele. Men det ville ikke føre mig tættere på mit mål,” siger han. ”Ja, jeg har spændt min kunst for dialogens vogn, og derfor har jeg truffet en lang række bevidste valg, ligesom andre kunstnere spænder deres kunst for konfliktens og krigens vogn og træffer en lang række valg for at skabe den konflikt,” siger han og forklarer, at han fx var meget bevidst om ikke at tage billeder af den del af processen med kæmpeskulpturen, hvor bronzen skulle ’brændes’, og det kunne se ud, som om han brændte 9000 hellige bøger af. ”Når Lars Vilks og andre insisterer på at tegne profeten Muhammed på en måde, som de ved, sårer og krænker muslimer, er det selvfølgelig lige så bevidst et valg, som de valg, jeg foretager, og for mig at se, kan deres kunst sammenlignes med jødekarikaturerne i 1930’erne.”

Galschiøt mener ikke, at religionerne eller religiøse mennesker er det, der skaber konflikter og krig. ”Nej, jeg tror ikke, at verden ville blive et bedre sted uden religion, men uden religiøse fanatikere. Det er derfor, jeg bruger

skriften til at udstille fundamentalisterne og åbne for refleksion.”

Kunst starter samtalen om de mørke sider

Men er det kunstens opgave at skabe dialog? Er det ikke snarere kunstens forpligtelse at pege på de ømme punkter og turde tage konfrontationerne? ”Jeg er pladderhumanist, for jeg tror ikke på, at der er andre veje end samtalen. Hvis vi ikke taler sammen, er der kun krigen tilbage. Hvis vi ikke vil lære muslimerne og ’de andre’ at kende og finde ud af at leve sammen, hvad kan vi så gøre? Deportere dem? Gasse dem? Slå dem ihjel? Og hvilke af de værdier, som vi hævder at forsvare, har vi så tilbage?” spørger Galschiøt. Han tilføjer, at han ikke viger tilbage for at pege på de kontroversielle sider af islam. Han insisterer blot på at gøre det i en sammenhæng, hvor også kristendommens og jødedommens mørke sider bliver præsenteret på samme måde. Det er ligeværdigheden, der er vigtig, mener han. For når den er etableret, får vi modet til at kigge på de mørke sider i os selv og rumme de andres mørke sider. Det var det, der skete, da han mødte den unge muslimske kvinde på prøveudstillingen. Og det er det, han hører, at der sker på udstillingen i Silkeborg igen og igen. ”Det er opløftende, og det giver håb i en tid, hvor jeg synes, at det er svært ikke at se dystert på fremtiden. Min fremtidsvision er en dystopi, og det er angsten for forråelsen og frygten for Auschwitz, der driver mig. Jeg ved, at jeg ikke er i stand til at leve op til det kærlighedsideal, religionernes lyse sider sætter op. Men måske kan vi bruge idealet til at holde os selv fast på humanismen og på nysgerrigheden og åbenheden.”

Voxpop:

Hvad er fred?

Hvordan opnår vi fred?

Hvem er ansvarlig for fred?

Vi har stillet en humanist, en ateist, en jøde og en buddhist spørgsmålet: *Hvordan bidrager din religion eller dit livssyn til fred?*

AF OLE MORTEN NYGÅRD

Talsperson og ceremonileder i Humanistisk Samfund. Lærer og grafiker.

Alle ønsker fred i verden, frihed for vold og uro i deres liv, men konflikter er uundgåelige. Det afgørende er den måde, den enkelte forholder sig til konflikterne på, mener jeg. Og fredens modsætning – krigen og volden – er en ustyrlig kraft, som risikerer at blive taget i anvendelse, når nogen vil opnå hurtig forandring. Den humanistiske indgang til konflikter og fred er at se på den menneskelige natur, menneskets muligheder og fællesskabets redskaber. Fred kommer ikke udefra, men i samarbejdet mellem mennesker: Fred er at skabe!

Som samfund opbygger vi institutioner, der skal søge mere fredelig sameksistens. Vi regulerer ved fælles love for at opnå retfærdighed. Vi opbygger domstole, der afgør tvister. Vi har fælles forsvar, fælles brandværn, fælles socialhjælp med videre. Og vi skaber foreninger, da det enkelte menneske sjældent kan løse større konflikter alene: Foreninger mod tortur, for ytringsfrihed eller som naboværn. Vi diskuterer igen og igen, hvordan vi kan løse den gordiske knude, for der er altid et aktuelt problem.

Humanisten forventer aldrig at fred vil vare evigt. Hun og han ar-

bejder med de fællesmenneskelige grundvilkår og søger at finde en løsning. Humanisten "går ind i sin tid", som Nordahl Grieg udtrykte det i digtet "Til Ungdommen." Humanisten venter ikke på guddommelig indgriben, men søger at løse problemerne selv bedst muligt. Humanisten beder ikke overnaturlige kræfter om hjælp og styrke fx gennem bønner, fordi humanisten ser mennesket som den faktor, der kan gribe ind.

Når jeg ser på de mange konflikter, der har været i verden, mens jeg har levet, ser jeg oftere religion som påskud for at skabe en konflikt end for at løse en. Det er min erfaring. Det er ikke ensbetydende med, at religion skaber konflikter; religion bruges blot ofte som argument, et gummiagtigt argument, som ikke virker, da det ikke er fælles for alle parterne. Jeg mener, at religiøsitet er og skal være en privat sag, og at konflikter løses bedst ved ikke at inddrage hverken religiøse, etniske, seksuelle eller lignende aspekter.

Jeg har også oplevet religiøse mennesker som konfliktløserne. De har alle brugt deres religion privat til at styrke sig ved, og ikke draget den frem som argument. Således har de også nået ud over deres ligesindede. Fred skabes i min optik ved at se bort fra vores forskellige livssyn og fokusere på de mulige fælles interesser. Derfor mener jeg også, at menneskerettighederne stadig er de bedste rettesnore for menneskelig sameksistens på tværs af alle skel.

Humanistens svar på alle konflikter er at gøre noget i modsætning til at lade stå til. Fredsarbejde formuleres måske bedst med Nordahl Griegs strofer fra 1936:

*"Fred er at skabe.
Kast dine kræfter ind.
Døden skal tabe."*

”

Fred kommer ikke udefra,
men i samarbejdet mellem mennesker.

”

Jeg oplever øjeblikke med ro i sindet i masser af situationer, og i ingen af dem behøver jeg at involvere en tro på guder.

AF MARTIN FINDERUP ANDERSEN

Medlem af Ateistisk Selskab og cand.mag. i filosofi og samfundsfag.

For mange af antikens eksistensfilosoffer var ro i sindet, ataraxia, et afgørende træk ved et godt liv. For at tilnærme sig denne sindsro måtte man søge at undgå unødige bekymringer. Epikur mente, at der eksisterer to hovedkilder til unødige bekymringer; frygten for døden og troen på guder. Epikurs velkendte kur mod dødsangst er såre simpel: døden er ophøret af eksistens, så hvor døden er, er du ikke, og hvor du er, er døden ikke. Troen på guder er ifølge Epikur en trussel mod sjælefreden, for den troende kan nemt forledes til at tro, at guderne holder øje med ham med enten billigelse eller misbilligelse for øje.

I dag, 2300 år efter Epikur gjorde sine tanker, er ataraxia-begrebet stadig aktuelt for mig som individ i det senmoderne samfund. Der er nok at være bekymret over, og alt for mange mennesker oplever mere smerte og sorg i deres liv, end hvad forekommer rimeligt. Det giver ikke mig nogen fred i sjælen at spekulere på, hvorfor en almægtig gud vil tillade dette. Det siges, at Herrens veje er uransagelige, men kan troende sige sig fri for at bruge endog mange timer på at ransage, hvorfor gud har bedrøvet dem på en

tilsyneladende ubarmhjertig vis? Ej heller i triumfens stund giver en tro på gud øget sindsro, da det sætter én i den forlegne position, at man tilsyneladende er blevet favoriseret af en gud, måske endda på bekostning af andre. Jeg ved, at mine succeser i livet til en vis grad skyldes min egen indsats, i højere grad andres indsats og i højeste grad en række tilfældige omstændigheder, som ingen er herre over; hverken jeg, andre eller Herren. Det gør mig ydmyg og giver mig ingen unødigt uro i sjælen. Kan jeg sige mig fri fra at have bekymringer? Nej selvfølgelig ikke. Ataraxia er en skrøbelig tilstand, men jeg oplever øjeblikke med ro i sindet i masser af situationer, og i ingen af dem behøver jeg at involvere en tro på guder.

Går vi fra fred på det individuelle mikroniveau til fred på makroniveau, bliver det mere tydeligt, at tro og religion ikke er det rigtige svar på at opnå fred blandt nationer og stater. Selv en ivrig forsvarer for religion må i det mindste indrømme, at religion har en udsøgt evne til at virke som ondskabskatalysator. Konflikter, der har rod i religion, virker nærmest uløselige. Selv konflikter, der umiddelbart ikke har noget med religion at gøre, bliver

øjensynligt mere sprængfarlige, hvis religion blandes ind i dem. Religion deler mennesker ind i en stammeagtig ”os og dem”, og den kan ydermere være så bedragerisk, at den lover belønning i dette og det hinsides liv.

Hvordan opnår vi så fred på makroplanet? Det ville være arrogant og fejlagtigt at påstå, at der ville blive fred, hvis bare alle mennesker holdt op med at tro på guder. Den tyske filosof Immanuel Kant fremsatte i 1795 en teori om, at demokratiske lande ville være i stand til at løse konflikter uden krig, og selvom det ikke har holdt helt stik, er der stadig et vist empirisk belæg for påstanden. Psykologen Steven Pinker har fremsat tal, der viser, at verden faktisk er blevet et fredeligere sted at være, så der er grund til en vis optimisme. Udbredelse af demokrati, samhandel, uddannelse og øget velstand må være midlerne, hvis fred er målet.

AF JAIR MELCHIOR

Rabbiner for Det Jødiske Samfund i Danmark.

Det hebraiske ord for fred, *shalom*, betegner en følelse af færdiggørelse, perfektion - *shlemut*. I Bibelen betyder *shalom* 'velvære' eller 'velstand', og ikke blot 'fred'.

Fred er ikke kun det modsatte af krig. Det er den ultimative situation for verden, det er den perfekte fremtid. I den forstand, er fred - forstået som perfektion - noget, der først vil blive opnået i den messianske æra. På den tid skal "Folk ikke løfte sværd mod folk, ej øve krig længere" (Esajas 2: 4), men dette vil være en del af en generel samfundsmæssig harmoni og perfektion.

Ifølge jødisk tradition er fred et af Guds 70 navne. I den rabbiniske litteratur bruger man udtrykket "kongen som freden er hans". Princippet om fred, det ideal om mennesker (og dyrs) fremtid, stammer fra Guds ønske for verden, fred og harmoni.

I Talmud er freden en af de mest værdsatte værdier. Rabbi Simeon ben Gamaliel, som var Israels leder i to generationer efter templets ødelæggelse, sagde, at der er tre ting som vil bevare verden: sandhed, retfærdighed og

fred. Fred synes dog at være vigtigere end sandheden, idet Talmud tillader afvigelse fra sandheden, hvis det er for at skabe fred. Derudover er der en hel kategori af rabbiniske regler *mipnei darkhei shalom*, "på grund af fred". For eksempel må jøder for fredens skyld give mad til alle fattige mennesker, jøder såvel som ikke-jøder.

Der er endda en forståelse af, at fred er vigtigere end loyalitet over for Gud. Som svar på profeten Hoseas ("Efraim er bundet til Afgudsbillede... Lade ham alene"), siger rabbinerne i Midrash, "også selvom Israel er bundet til gudebilleder, lad ham, så længe freden hersker i det".

Fred handler ikke kun om fred blandt folk, den begynder i hjemmet, hvor man bruger udtrykket "*shalom bajit*", nemlig husets fred. Denne fred er så vigtig, at Talmud fortæller os, at "for at skabe fred mellem mand og kone, kan Guds navn, som blev skrevet i hellighed, blive udsløjet".

Han som stifter fred i sine høje himle, måtte han stifte fred for os, og må vi hjælpe ham med at skabe den, amen.

”

Talmud tillader afvigelse fra sandheden, hvis det er for at skabe fred.

AF TSEWANG AMADOU DIAWARA

Dharmalærer i Øsal Ling, et tempel i Aarhus. Tidl. buddhistisk munk i Frankrig i 13 år.

Efter mange års meditationspraksis er det et vigtigt mål for mig at blive et venligt og kærligt menneske - at være god mod mig selv og at gradvist blive mere kærlig og åben overfor andre. Jeg arbejder med dette i min daglige buddhistiske praksis.

Om morgenen, når jeg vågner, begynder jeg dagen med at meditere og bede:

”I dag vil jeg, så vidt som muligt, undgå at skade nogen. I dag vil jeg prøve så meget som muligt at tjene og gavne andre. I dag ønsker jeg at gøre alt, hvad jeg gør således at alle væsener kan opnå oplysningens vedvarende lykke”??

Ved at etablere en stærk positiv

motivation tidligt om morgenen før mit sind bliver forstyrret af dagens mange oplevelser, får denne en meget stærkere effekt.

I løbet af hele dagen prøver jeg at bevare og kultivere mindfulness, der betyder det at være opmærksom på, hvad vi tænker, føler, siger og gør hvert øjeblik. Men mindfulness i den buddhistiske tradition betyder også, at vi er opmærksomme på vores etiske værdier og på den kærlige åbenhed, vi har kultiveret, så vi kan leve i overensstemmelse med dem. Ved at kultivere opmærksom tilstedeværelse på denne måde, undgår vi at reagere uden reelt at se, hvad vi reagerer på, og vi undgår at lade os rive med af udmattende tanke- og følelsspind: ”Hvad mente

han med, hvad han sagde der? Måske er han irriteret på mig? Jeg har da aldrig gjort ham noget!”

Hvis vi er opmærksomme på den måde, vil vi opdage, at vi hver har et naturligt venligt hjerte, og det vil berige dette hjerte og lade vore handlinger flyde derfra. Vi vil også oftere opdage, når vi bliver frustrerede eller kede af det, så vi har mulighed for at komme overens med følelserne i stedet for at lade dem gå ud over andre.

Således bidrager buddhisme til fred. Ved at hver enkelt praktiserende dedikerer sig så meget, vedkommende nu kan til at undgå at gøre skade og til at gøre verden til et venligere og mere åbent sted, så alle væsener ultimativt kan finde vej til oplysning.

”

Hvis vi er opmærksomme på den måde, vil vi opdage, at vi hver har et naturligt venligt hjerte.

Guds fred er...

Guds fred er glæden i dit sind,
når morgenlyset vælder ind,
når nattens drømme svinder hen,
og livet synes godt igen.

Guds fred er styrken i det ord,
der søger dig, indtil du tror,
at det, som ser umuligt ud,
dog er en mulighed for Gud.

Guds fred er sangen i dit blod,
når kærligheden gir dig mod
og lyst og kraft og overskud,
så du formår at holde ud.

Guds fred er løftet på den dag,
hvor du har lidt dit nederlag,

men Kristus kommer ind til dig
og siger mildt: Din skyld tar jeg.

Guds fred er trøsten i dit savn,
når sorgen tar dig i sin favn,
et stædigt håb, der tror og ved,
vi lever i Guds evighed.

Guds fred er lyset i den nat,
hvor døden griber i dig fat,
men Kristus bryder ind med sit:
Giv slip, for dette barn er mit!

Kom, Jesus Kristus, kom herind,
og giv mit trætte, bange sind
den fred, jeg kun kan få af dig,
og som du selv har lovet mig!

Holger Lissner 1983

Mig & Charlie

IKON har bedt fem personer engageret i dialog om at nedskrive deres tanker og refleksioner om angrebet på Charlie Hebdo-redaktionen og den efterfølgende debat om ytringsfrihed. Det kom der følgende essays ud af:

- *Jorden står ikke stille* af Uzma Ahmed, cand.ling.merc. i engelsk, initiativtager og talskvinde for kvindenetværket Hennah.dk samt forkvinde for Nørrebro Lokaludvalg.
- *Fundamentalismens dobbelte tragedie* af Martin Herbst, præst og forfatter.
- *Muslimere forsvarer også ytringsfriheden* af Fasael Rehman, sociolog og kommunalbestyrelsesmedlem (K), Frederiksberg.
- *Tegninger og ytringer til modsigelse, irritation og glæde* af Marianne Olsen, cand.mag. i fransk og kristendomskundskab.

Èt essay er forfattet kort efter skyderiet i København og forholder sig derfor til denne hændelse:

- *Har du set denne mand* af Firas Mahmoud, cand. mag i Engelsk og film- og medievidenskab.

Charlie Hebdo-massakren kommer til at sætte sit præg på vores hverdag, og det skal den. Når hændelser som denne sker, er det som om, jorden drejer hurtigere, og vi accelererer og forhandler om vores konklusioner og syn på verden og hinanden.

Jorden står ikke stille

AF UZMA AHMED

Cand.ling.merc. i engelsk, forkvinde for Nørrebro Lokaludvalg.

At de tre terrorister dræbte 12 mennesker er meningsløst og umenneskeligt i sig selv. Men jeg ser også attentatet som et angreb på vores demokrati, vores fundament for sameksistens og dermed sikring af vores rettigheder. Som reaktion har vi mulighed for at vælge. Enten kan vi bevæge os mod et endnu mere opsplittet samfund med en større afgrund imellem "dem og os", eller mod "et nyt vi". Jeg håber inderligt på det sidste, og at vi ikke for hvert skud der blev affyret, bliver endnu mere radikaliserede som samfund, for det er netop det, terroristerne ønsker.

Radikaliseringen af vores samfund har nemlig været i gang længe. Da de to tårne faldt og Pentagon blev ramt den 11. september 2001 tog det for alvor fat. 19 terrorister var skyld i 2.973 menneskers død. Samtidig var det som om jorden tog nogle ekstra omdrejninger, og vi accepterede kollektivt tiden for en helt anden fortælling. Fortællingen som har berettiget, at brune mennesker kan vises som umennesker, fordi de bliver kædet sammen med terroristers verdenssyn og trosopfattelse. Det har betydet, at fortællingen om det brune menneske eller muslimen er blevet så stor

og altdominerende, at det er næsten umuligt definere sig selv som brun og muslim.

Endnu en omdrejning fandt sted da bombningerne i London skete 7. juli 2005, da blev 52 uskyldige mennesker dræbt af fire terrorister. De tre af terroristerne var brune med pakistansk baggrund. Jeg følte, at angrebet også blæste et stykke af mig væk. Jeg var ikke længere ejer af den del af min identitet, den var flyttet ind i fortællingen om terroristen.

I hverdagen har det betydet, at jeg har følt mig mindre fri og hel. Det er sket i takt med, at politikere, myndigheder og meningsdannere gennem årene har fjernet mig fra "vi" som i "vi danskere" til "dem – som ikke vil være med". I debatten er jeg blevet fremmedgjort ved et umyndiggørende fokus på den måde, jeg taler på, lever, tænker og tror. Uden at jeg selv har haft taletid. Sågar har jeg fået at vide, at den måde jeg vælger at klæde

mig på, afgør om jeg er en del af "Vi". Jeg er blevet formindsket og forstørret på samme tid. Min egen identitet er svundet ind, men jeg har samtidig skulle repræsentere flere og flere i kraft af min farve og tro. Og mine børn figurerer som et minus i artikler om 'skoler "vi" vælger fra' på grund af antallet af to-sprogede elever. Uagtet deres faglige og sociale niveau, og uagtet at begge deres forældre er født og opvokset i Danmark. Min mor, der har boet i 45 år i Danmark og vundet integrationspriser, blev nægtet, at hendes søster kunne få besøgsvisum, fordi Pakistan er stemplet som terrorland.

Den modige vej at gå efter Charlie Hebdo er at se tegninger som tegninger og insistere på at se mennesker som mennesker.

”

Jeg var ikke længere ejer af den del af min identitet, den var flyttet ind i fortællingen om terroristen.

Fundamentalismens dobbelte tragedie

Med angrebet på det franske satireblad Charlie Hebdo er verden blevet skueplads for et møde med fundamentalisme i to udgaver: en sekulær og religiøs. Den sekulære fundamentalisme er repræsenteret af Charlie Hebdo. Dens gud er ytringsfrihed. Den er selve begrundelsen og målet for bladets virke. Dermed ophøjes friheden til at være det højeste i livet.

AF MARTIN HERBST
Sognepræst og forfatter

I den klassiske filosofiske og kristne tradition har friheden aldrig været det højeste i livet. Her tjener friheden altid noget højere. I det antikke Grækenland var formålet med friheden ikke at sige og gøre, hvad man ville. Det blev betragtet som en form for idioti. Formålet med friheden var at deltage i det politiske liv på en konstruktiv måde, ideelt ved at fremelske det sande, skønne og gode. Betænk her, at ordet 'skole' kommer af det græske skolé, der betyder 'fritid'. Meningen er, at man først er fri, når man bruger tiden på at dygtiggøre sig til samfundets bedste.

I kristendommen er frihedens formål kærlighed. Kærligheden bevirker endog, at man binder sig, helt frivilligt. I kærlighed lod Kristus sig binde til et kors for at frisætte os til at elske. Pointen er tydelig. Friheden er stor, men kærligheden størst. Med denne kærlighed fødes respekten for andre menneskers værdighed.

Det forstår Charlie Hebdo ikke. De ophøjer deres ret og frihed til at være

gud og identificerer sig med den. Bladets selvfremstilling som gud kom på forsiden ugen efter terrorhandlingen. Her tilgives morderne og deres ugerning: 'Alt er tilgivet', lod de en muslim sige. Nu er det kun Gud, der kan tilgive så uhyrlige handlinger. Men det tager Charlie Hebdo ikke så tungt. De er jo selv gud. Der er ikke tale om ateisme, men om en form for teisme, hvor guden er min egen frihed og autonomi. Den flugter i øvrigt ganske godt med mange tendenser i samfundet. Her er Charlie Hebdo mainstream.

Den dobbelte fundamentalisme

Den religiøse fundamentalisme er repræsenteret af terroristerne. Nogle har sagt, at deres handlinger ikke har det fjerneste at gøre med islam eller religion. Det er forkert. Terroristerne hentede deres legitimitet og begrundelse i en særlig tolkning af islam. Guden var deres opfattelse af, hvad det vil sige at være muslim dvs. et menneske, der underkaster sig Guds vilje. Den opfattelse blev identificeret med den guddommelige sandhed. Dermed

satte de sig i Guds sted og gjorde sig efterfølgende til herre over liv og død.

Både tegnerne og gerningsmændene er fundamentalister. Blot med den forskel at folkene på Charlie Hebdo er mere intelligente, dannede, forfinede og lovlydige end morderne og deres bagland. Charlie Hebdo repræsenterer en æstetisk form for fundamentalisme, der appellerer til de rige og til folk, der vil anses for at være civiliserede og intelligente. Terroristernes fundamentalisme er uæstetisk, grim, modbydelig og ulovlig. Den appellerer til de lavere klasser; de fattige, foragtede og uuddannede.

Lad der ikke være tvivl om, at ugerningen mod bladtegrerne er forfærdelig og med rette skal fordømmes. Man kan ikke meje folk ned, fordi de mener noget andet end en selv. Folk har ret til at skrive og tegne, hvad de vil, uanset hvor provokerende og skørt det er. Sådan er det i vores samfund, og sådan skal det være. På tragisk måde er Charlie Hebdo blevet genstand for hovmod og vrede. Hovmodet består i, at gerningsmændene på-

”

Charlie Hebdo repræsenterer en æstetisk form for fundamentalisme, der appellerer til de rige og til folk, der vil anses for at være civiliserede og intelligente. Terroristernes fundamentalisme er uæstetisk, grim, modbydelig og ulovlig. Den appellerer til de lavere klasser; de fattige, foragtede og uuddannede.

beråber sig hele sandheden og retten til at degradere deres medmennesker til at være skadedyr, man kan fjerne efter forgodtbefindende. Vreden førte til had og skånseløst mord og vold.

Terror som et spejlbillede

Men lad der heller ikke være tvivl om, at dette er et spejlbillede af Charlie Hebdo. Bladet har specialiseret sig i arrogant nedgørelse af alle, de er uenige med. Tegningerne taler for sig selv: Paven får et pindsvin som pik. Faderen, Sønnen og Helligånden deltager i et orgie, hvor de røvpuler hin-

anden etc. Charlie Hebdos hovmod, og her er der tale om bevidst religiøs og social mobning af værste skuffe, er hæmningsløs. Vreden udfoldes sofistikeret ved, at man helt bevidst får andre menneskers pis i kog, nyder synet af det og skovler penge ind på det. Men at forårsage vrede er ikke stort bedre end at udøve den åbenlyst. I psykologien kendes fænomenet som skjult vrede.

På en tragisk måde er Charlie Hebdo blevet genstand for det hovmod og den vrede, de har gjort til deres eget varemærke. De er også i samme

båd som gerningsmændene, hvad angår deres efterdødsstatus. Morderne er blevet ophøjet til at være martyrer. Tegnerne på Charlie Hebdo ligeså. Alle er de fælles om at blive udråbt til at være helgener i en syg fundamentalismes navn; bannerførere for en ny verdensorden. Det virkelig begrædelige er, at i forsøget på at være så forskellige fra hinanden, blev de det samme. I blodpølene blev de alle ét. Det er ikke, 'Je suis Charlie', men 'Nous sommes les mêmes' - "vi er de samme."

FOTO: iStock

Massakren på Charlie Hebdo-redaktionen er blevet mødt med blandede reaktioner. Selv er jeg blevet rystet i min grundvold, fordi det blodige angreb i Paris er et angreb rettet mod hele vores samfund.

Muslimer forsvarer også ytringsfriheden

AF FASAEL REHMAN, sociolog og kommunalbestyrelsesmedlem (K), Frederiksberg. Leader of Interreligious Understanding alumne 2014.

På sociale medier har jeg valgt at udtrykke min sympati ved at udskifte mit profilbillede med et 'Je suis Charlie', fordi det var et angreb på os alle, og fordi jeg anså det som værende nødvendigt at vriste islam ud af kløerne på terroristerne. Det skulle stå lysende klart, at danske muslimer ikke har noget til fælles med mennesker, der begår overgreb på uskyldige. Angrebet handler ikke om religion, men om identitetsproblemer, udstødelse og udmelding af samfundet. I Frankrig fastholder muslimer retten til at mene og sige, hvad man vil. I Danmark har der været mange forskellige reaktioner, men flertallet reproducerer en polemisk samfundsdiskurs præget af, at repræsentanter for majoritetsfællesskabet indtager en "os"-position, hvorimod minoritetsgrupper ofte henføres til en "dem"-position. Hvad der i princippet er et fælles samfunds-

anliggende og potentiel sikkerheds-trussel gøres til mistænkeliggørelse fra begge "sider" og forstærker i sidste instans "os og dem"-polariseringen.

Udover at være sociolog, kommunalpolitiker og cykelnørd er jeg muslim, så jeg valgte at stå frem med 14 andre muslimske politikere og meningsdannere i en kronik i Berlingske Tidende om islam, ytringsfrihed og vores rolle som minoritet i samfundet. Vores vigtigste budskab var at stå vagt om ytringsfriheden, og at fordømmelse af terror ikke blot er på sin plads, men en nødvendighed. Helt beset er det et menneskeligt anliggende at tage afstand fra sådanne vederstyggeligheder og frem for at handle om værdipolitik og ensidige "os og dem"-sondringer, er dette tiden til netop at stå sammen, da det er et angreb på vores grundværdier.

Vi må stille krav gennem medborgerskab med både rettigheder og plig-

ter, det giver myndighed, loyalitet og modvirker eksklusionsmekanismer og radikalisering. Vi må ændre præmissen for politisk brug eller misbrug af denne slags situationer, hvor visse politikere på opportunistisk vis vælger at udnytte situationen til vælgermobilisering eller for at vise 'handlekraft'. Samfundet må i højere grad undgå berøringsangst og ikke frygte dialogen, da den kan skabe større kendskab til egne værdier, vores forskelle, men også ligheder. Sammen kan vi ændre diskursen og narrativerne. Samtidig må vi forsvare religionsfriheden, herunder tage afstand fra de mange angreb på moskeer og religiøse mindretal på tværs af hele Europa. Vi må have mere humanitet, men aldrig naivitet. Vi må værne om alle vores frihedsider uden at dehumanisere hinanden.

”

Det skulle stå lysende klart, at danske muslimer ikke har noget til fælles med mennesker, der begår overgreb på uskyldige.

Da jeg på min blog skrev et indlæg, som jeg kaldte *Je suis Charlie*, var det ikke af sympati for satire. Det er, fordi jeg erkender, at ytringsfrihed kan have sin værdi. Lige gyldigt hvilke tegninger og ytringer folk kommer med, er det bedre, at de udsagn lever til modsigelse, irritation og glæde, end at deres ophavsmænd og -kvinder dør.

Tegninger & ytringer til modsigelse, irritation og glæde

AF MARIANNE OLSEN, cand.mag. i fransk og kristendomskundskab, lektor, forfatter og foredragsholder. Blogger på www.sameksistens.dk, redaktør af SOS mod Racismes blad.

Charlie Hebdo er – som vist alle nu ved – et satiremagasin. Tegnere og tekstforfattere gør nar af alt og alle, og for så vidt er det i overensstemmelse med den franske lov, der går ind for ytringsfrihed. Da Jyllandsposten i sin tid offentliggjorde en tegning, som efter sigende skulle forestille Profeten med en bombe i turbanen, blev folkene på Charlie Hebdo så begejstrede, at de tog den til sig. Den skulle også vises i deres blad. Men de blev snydt, for Jyllandsposten gør ikke nar af alt og alle. Det er en avis, som kun håner, spotter og latterliggør folk, der i forvejen ligger ned, eller, som de tror, er harmløse, sådan som muslimer i 2005 var det her i landet. I dag har folkene på Jyllandsposten besluttet, at de ikke vil lave genoptryk, for de vil passe på deres medarbejdere, og det skal de have en sen tak for.

Magthaverne dengang påstod, at de ikke vidste, hvad der kunne ske. Måske fordi de ikke havde hørt efter, hvad enhver gymnasieelev, der havde haft en lillebitte indføring i islam, kunne have fortalt dem. Ikke at det ville

ske, men at det kunne ske, for der er et billedforbud, der kunne udnyttes, hvis man var ondsindet nok. Flemming Christian Nielsen, der har arbejdet på JP, fortæller i sine erindringer, at Kurt Westergaard en gang tegnede den daværende USA præsident Clinton 'med høj cigarføring', men redaktionen havde undladt at trykke hans tegning. Den slags undladelser ville ikke have fundet sted på Charlie Hebdo redaktionen, og derfor er jeg uenig med de folk, der siger 'jeg er JP' – som for at udtrykke solidaritet med Charlie Hebdo.

Hofnarren taler altid sandhed

Oprindeligt var det hofnarren, der var den eneste, der havde sin ytringsfrihed over for fyrsten, og der var en visdom i, at fyrsten ikke skulle kunne skalte og valte helt uindskrænket uden at kunne få SANDHEDEN i hvert fald af ét menneske. En historie fortæller om sådan en hofnar, der var gået over stregen, havde forbrudt sig over for sin fyrste og nu blev dømt til døden. Denne hofnar var imidlertid så anset af fyrsten, at han lige skulle løse

ét problem, før bødlen kunne komme til at gøre sit arbejde. Fyrsten var flov over, at han halvvejs havde fortrudt og ville tale med den formastelige, før han blev overdraget til det skarpe sværd og tog ham med i enrum. Men da de kom ud, blev bødlen ikke tilkaldt – narren var blevet benådet! "Hvordan klarede du det?" spurgte hans kone glad, da hun fik ham hjem i god behold "Jeg fortalte blot vores kære fyrste, at hvis jeg dør, så dør han dagen efter mig." Der er mange lag i det svar, som jeg ikke vil trætte læseren med, men den nar skal skånes og takkes. Han kan tage skikkelse af et satiremagasin, en revy, eller i det hele taget udtrykke sit bidrag til, at vi alle får naturlig størrelse og redder os fra selvovervurdering.

Gamle og nye terrorister

Terroristerne handler efter en gammel model. For nogen tid siden fik jeg foræret en artikel om litteraturens moderne terrorister af docent ved Stockholms Universitet i litteraturvidenskab, Johan Lundberg. I artiklen skriver han om Turgenjev, Wilde,

”

Hofnarren kan tage skikkelse af et satiremagasin, og udtrykke sit bidrag til, at vi alle får naturlig størrelse og redder os fra selvovertvurdering.

FOTO: iStock

Dostojevskij og Henry James, der i deres digtning er inspireret af det 19. århundredes mange terroristmord. Nogle få eksempler viser, at de hørte til dagens uorden: I 1878 var der terrorangreb på den tyske kejser, den spanske og den italienske konge. I 1881 blev den russiske zar Alexander II myrdet. Nogle måneder senere blev USA's præsident A. Garfield skudt af en sindssyg tilhænger af hans modstandere. I England udførte irere mellem 1881 og 1885 over tyve bombesprængninger, og mellem 1894 og 1901 blev den franske præsident, den spanske premierminister, kejserinden af Østrig, kongen af Italien og USA's præsident myrdet, og i alle tilfælde var det af anarkister. Det betyder, at alle havde et (fanatisk) motiv til at øve deres udåd. Kan vi gøre noget for at sikre os? Det har været det spørgsmål, der var på dagsordenen i medierne – og blandt politikerne – lige efter den 7. januar. Personligt tror jeg ikke, at vi kan gøre mere, end vi gør, for ingen af os kan vide, hvad mennesket er eller indeholder. Vi bliver altid overraskede; både når vores forundring gør

os forskrækkede, og når vi bliver begejstrede. Lovgiverne lovgiver ud fra nogle skabeloner, som tidligere normer, blandet med nutidige erfaringer, dikterer dem. Derfor er vi ikke i sikkerhed. Demokratiet skærmer os ikke for alvor, men diktaturet er værre, for dér sidder forbryderne alt for ofte på magtapparatet uimodsagt. Og det vil vi da i hvert fald ikke.

Enhver krig er en borgerkrig

Den franske digter Georges Bernanos (1888-1948) sagde, at hvis vi mennesker forstår, hvor inderligt vi hører sammen, ville vi dø af skræk. Bernanos blev i sin samtid læst som en profet, og han så dybt og klart i menneskets mørke, ensomhed og fortvivelse. Under den spanske borgerkrig var han engageret på Francos side, og da han så præsternes og Francos folks grusomheder, erfarede han, at enhver krig i virkeligheden er en borgerkrig. I 1938 modtog han et brev fra den unge jødiske filosof Simone Weil (1909-1943). Også hun havde været i Spanien, men sympatiserede med regeringsstyrkerne. En almin-

delig tanke ville være, at de to store personligheder på hver sin side i krigen burde have været fjender, eller i hvert fald modstandere. Men Simone Weil skriver i sit brev til ham: ”Jeg var nær ved at komme til at overvære en henrettelse af en præst, og jeg spurgte mig selv i de minutters ventetid, om jeg bare ville kigge på eller lade mig selv skyde ved at prøve at blande mig. Jeg ved endnu ikke, hvad jeg ville have gjort, hvis ikke et lykkeligt tilfælde havde forhindret henrettelsen.” Og hen imod brevets slutning skriver hun til Bernanos: ”De er mig uden sammenligning nærmere end mine kammerater i Aragonien-militsen, som jeg dog elskede.” Borgerkrigen afslørede, som alle krige, afhængigheden på den onde måde. Brevet viser samhörigheden som en velsignelse.

Hvornår begynder myndighederne at se samhörigheden imellem mennesker som det væsentligste? Hvornår begynder man at tale de dumsmarte og hadefulde ytringer imod?

Har du set denne mand?

Følgende kommentar er en status-opdatering lagt på facebook lørdag den 14. februar 2015 kort efter skyderiet ved Krudttønden på Østerbro i København.

AF FIRAS MAHMOUD

Cand. mag. i Engelsk og Film- og medievidenskab.

Først og fremmest må jeg kondolere for den mand, som måtte blive dræbt i min religions navn. Den følelse af nedtur, flovhed og frustration over, hvad trosfæller efterhånden kan retfærdiggøre religiøst, er ubeskrivelig. Formoder selvfølgelig, at motivet bag angrebet var religiøst og baseret på en krænkelse over tegninger af profeten.

Når det er sagt, så har jeg desværre set alt for mange, der ligner den her mand. Alt for mange, der mener, at livet er ih og åh så hårdt og uretfærdigt i DK. Selvom landet gang efter gang er blandt top fem i verden over lande, man helst vil bo i.

Alt for mange, der mener, at deres religion (islam) kræver af dem, at de slår ihjel i Guds navn. For at forsvare

Allah og Hans profet. Imod hvad? Imod tegninger. Man kan næsten ikke få sig selv til at skrive det. Men sådan er det. Fucking tegninger.

Muslimere er efterhånden så langt ude at skide, at sølle tegninger nu udgør den største trussel imod os og vores religion?! Ret vildt dog symbolsk for den åndelig fattigdom, vi lider under. Hvor er vi henne?

Mens vi bruger tiden på whata-boutery eller med at forsikre, at denne mand og hans åndsfæller bestemt ikke udgør flertallet af muslimer, bruger vi nok ikke lige så meget krudt på at tale ham her direkte imod. For vi ved jo, at han ikke kører solo. Han står næppe alene eller med et par enkelte andre tosser. Han står sammen med et hav af muslimer verden over, som synes,

hans type kropsliggør muslimernes "stolthed" og "heltemod".

Altså at de, som stod bag angrebet på Charlie Hebdo, er ægte muslimske helte. At 9/11-terrorangrebet i New York blev udført af jihadister, som tager deres religion mere seriøst end os andre. Alt for mange, der tror, at den måde, vi bedst viser vores kærlighed til profeten på, er ved at slå mennesker ihjel. Eller ved at råbe højt, når religionen bliver kritiseret eller latterliggjort.

Barometeret for vores tro er blevet til et vrede- og hadometer. Vi måler ikke vores religiøsitet på mængden af nåde, tålmodighed og tilgivelse, vi udviser.

Ironien i, at Charlie Hebdo efter angrebet skriver "Alt er tilgivet" på

”

Ironien i, at Charlie Hebdo efter angrebet skriver "Alt er tilgivet" på forsiden, gjorde på sin vis mere ondt på mig end noget andet. For det burde være et tegn på de troende, at de netop er dem, som tilgiver alt. Alt. Uanset hvor ondt det gør.

forsiden, gjorde på sin vis mere ondt på mig end noget andet. For det burde være et tegn på de troende, at de netop er dem, som tilgiver alt.

Alt. Uanset hvor ondt det gør.

Vores kærlighed til profeten burde blive målt i, hvor meget vi tilgiver - ikke hvor meget vi hader. Hvis vi endelig skal hade nogen, hvorfor ikke hade denne mand og dem, som støtter ham? Lidt mærkeligt, at vi tit synes, det er synd for dem - alt imens de forsøger at slå os ihjel.

For når vi kigger os selv i øjnene, ved vi godt, hvem de er. Hvilke moskeer og imamer de følger. Hvilke online-kanaler de lytter til, og hvilke bøger de læser. Vi taler med dem tit og ofte, og spørgsmålet er, hvor meget modstand vi egentlig giver dem, mens de organiserer sig og samler mod til at tage loven i deres egne hænder. Taler om modstand inde fra de muslimske miljøer - for der er sgu masser af modstand i offentligheden som sådan.

Den første og største front i denne kamp er familien, vennerne og omgangskredsen. Familierne til disse ofte ny-religiøse er de første til at lide under deres ekstremisme, da familien ofte bliver set som frafaldende eller vantro i disse "true believers" øjne.

Gid vi muslimer kunne bruge mere tid og energi på at bekæmpe denne mand, hans ideologiske kammerater og frem for alt deres kujonagtige og hykleriske vejledere (jeg nægter at skrive "åndelige" som en betegnelse for disse mordvejledere).

I stedet for kun at bruge kræfterne på at gentage de selvindlysende pointer om at ikke alle muslimer er som ham. Eller at man sagtens kan dyrke islam på en fredelig måde. Eller at kampen mod militant/politisk islam ikke skal gå ud over almindelige hverdagsmuslimer.

En ærlig sag at indrømme, man ikke tør. Det kan nemlig få dødelige konsekvenser at sige dem imod. Men ligesom pendanten omkring kampen for ytringsfriheden i de danske medier og hvem der trykker tegningerne eller ej, skal vi muslimer også frit kunne indrømme, hvis vi ikke har mod på at sige disse bøller og voldsmænd imod. Uden at blive hængt ud.

Eller hvis vi ikke interesserer os nok for vores religion, og identiteten "muslim" ikke fylder meget i hverdagen. Fair nok. Step aside.

Men os andre, som mener, at islam er det fedeste...eller at vi holder af dets omsorgsfulde og nådefulde

verdenssyn...eller at vi elsker profeten over alt andet, vi burde tage kampen op. Endnu hårdere end nogensinde før. For helt ærligt er jeg sgu mere bange for en eskalerende selvtægt fra muslimsk side og gengivelse fra ikke-muslimsk side, end jeg er bange for, at myndighederne ved en "fejl" kommer til smide mig eller andre uskyldige i fængsel og lignende.

Tit siger vi muslimer, at islam er blevet kidnappet. Jeg ved ikke med jer, men hvis man virkelig holder af noget, som bliver taget fra én, så vil man kæmpe til det sidste for at få det tilbage. Forestiller mig, at hvis mine døtre blev taget som gidsler, så ville jeg gøre alt i verden for at få dem tilbage. Så hvorfor ikke vores bortførte og voldtagne religion?

Medmindre det rent faktisk ikke betyder så meget for os. Eller det blot er et solo individuelt ego religiøst projekt, vi hver især har kørende for os selv i vores egen lille indelukkede boble. Og ingen andre. Altså at vi ikke giver en flyvende fuck for, hvad der ellers sker omkring os i vores religions hellige navn.

I så fald forestår jeg godt det der "lad os være i fred" standpunkt. Personligt vil jeg ikke lades være i fred.

Anmeldelse: Gud skabte og hvilede, og sådan skal vi også gøre. For ved at give tid og rum til himlen giver vi plads til den fortsatte skabelse, som er Guds plan. Det er (en af) de flotte grundtanker i ny bog af den svenske præst og forfatter Tomas Sjödin.

Spis, elsk og hvil!

FOTO: Søren Kjeldgaard

AF MALENE FENGER-GRØNDAHL
Journalist og forfatter

Da jeg begyndte at læse denne bog, var det sent om aftenen, og jeg havde egentlig besluttet mig for at gå nogenlunde tidligt i seng og blive udhvilet, som man siger. Jeg trænger til mere søvn her i den mørke tid, og generelt er jeg ikke god til at gå tidligt i seng, selv om jeg normalt står op kl. 6. Så jo, jeg 'burde' nok være gået tidligt i seng den aften. Men dels holder jeg meget af timerne omkring midnat, dels er jeg nok, som forfatteren til denne bog, præget af den tidstypiske ide om, at det er illegitimt at bruge tid på noget så ineffektivt og unyttigt som at sove eller hvile sig. Altså satte jeg mig til at læse, og jeg slap først bogen, da jeg var nået til sidste side. Undervejs hentede jeg mig et glas rødvin og et stykke kage – og konstaterede med glæde, at hvile ifølge forfatteren også er at gøre

det, vi har lyst til!

Da jeg lagde bogen fra mig, følte jeg mig afslappet, lettet, glad og dybt berørt. Som efter en samtale med en god ven, hvor jeg har følt mig både set og genkendt, overrasket og bekræftet. Meget af det, Tomas Sjödin skriver i sin fine essayistiske bog, kan siges at være selvfølgeligheder. Dog ikke ment i nogen negativ forstand. For både store og små sandheder har det med at forsvinde i mylderet af strøtanker, forvirrede følelser, travlhed og hektiske forsøg på at forstå verden i detaljer og gennemskue det hele. Sandheden, det smukke og det enkle, har det så med at fremstå i klare glimt, når vi mindst venter det – typisk når vi giver slip, hviler og bare er. Enten i stilhed med os selv og Gud eller i lystfyldt samvær med fortrolige venner og livsledsagere. Og her er vi inde ved noget

centralt i Sjödins bog: Hvile er ikke (blot) at trække sig tilbage i ensom majestæt til en lur på sofaen (selv om han også holder meget af det og taler varmt for det!) eller en gåtur alene i skoven; det er også, og måske i meget højere grad, fest, samtale, måltider og afslappet samvær med gode venner og nær familie. Den tanke er hentet lige ud af den jødiske sabbatstradition og -teologi, som er Sjödins inspirationskilde og løber som en rød tråd gennem bogen.

I den tradition er der mange argumenter for at hengive sig til det sensuelle og lystfyldte, så længe det foregår inden for rammer og regler, som netop afgrænser ens aktiviteter i tid og rum og for eksempel indebærer, at man slukker mobiltelefonen og lukker ned for computeren for at skabe et helligt rum et enkelt døgn i ugen. Det

Tomas Sjödin (f. 1959) er præst ved Smyrnakyrkan i Göteborg, Sveriges næststørste Pinsemenighed. Foredragsholder, skribent og en af Sveriges mest læste kristne forfattere. FOTO: lutherforlag.no.

kan lyde som en god undskyldning for at lægge ansvaret fra dig for en stund og 'stresse af'. Men det er mere og andet, for som Sjödin argumenterer for, er sabbatbuddet alvorligt ment af Gud: "Når Gud efter seks skabelsesdage går ind i stilheden, er det, som om han går ind i selve skabelsens hjerte (...) At hvile er en indbydelse til at træde ind og deltage i Guds egen oplevelse af glæde over skaberværket."

Det er også i hvilen, at vi giver rum for den vækst, vi ikke selv kan skabe, som stauder, der går i dvale for at samle styrke og vokse midt i mørket. Og hertil knytter sig en vigtig pointe, som ramte mig med smertelig genkendelse: "Den alvorligste følge af, at man ikke under sig selv regelmæssig hvile, er ikke, at man stresser sit eget liv i stykker, men at man sætter uro i de mennesker, man elsker højest. (...)

Det er, når kræfterne svinder, at man siger det, man ikke burde have sagt. Så hvilen er en gave til dem, man elsker. Man gør noget for kærligheden, når man intet foretager sig."

Man kan ikke blive udhvilet, men man kan (måske) lære at hvile midt i det, der er – uperfekt, uafsluttet og ufærdigt, som det er. Og på den måde tage forskud på den evige hvile, der med karmelittermunken Wilfrid Stinissens ord "vrimler med liv". Eller som Sjödin skriver om skildringerne af Guds hvile: "Jesus siger, at vi skal spise og drikke ved hans bord i hans rige (...) Der venter os en sabbatshvile. Hvor bliver det dejligt!"

I den tanke er der glæde, håb og tryghed. Og for mit vedkommende også meget genkendelse. Så med de ord i hjertet lagde jeg mig til at sove – med en god fornemmelse af at gøre en

fornøjelig pligt. Jeg vågnede med stor glæde over at have lært denne bog at kende, og jeg er sikker på, at den bliver taget frem i mange hvilestunder – forhåbentlig ikke kun af mig. Det fortjener den, og det fortjener Gud og det liv, han har givet os – også i hvilen. Som Sjödin skriver: "At elske er at give slip og se, hvad der sker. Hvilen er en bro til muligheden. Det, der sker, når man hviler, sker ikke, hvis man undlader at hvile. Jeg tror på, at det har at gøre med tilliden til kræfter, der er større end mine egne, og at hvilen dybest set handler om at fortsætte med at være et levende menneske."

Tomas Sjödin: *Det sker når du hviler.*
Boedal, 2014.
172 sider, 199,95 kr.
Udkommet 8. december 2014.

Fred være med jer!

AF SIDSEL HORNEMANN

Præst og medlem af redaktionen

Salam aleikum, shalom, om shanti, fred være med jer. Ordene er mange – sagen er den samme: Fred. Men fred er måske ikke det, vi som det primære forbinder med den kristne Gud. Den kristne Gud har med kærlighed at gøre, siger vi ofte. Kærlighed. Men hvad består den kærlighed af? Her vil mange af os nok svare, at kærlighed, ja, det er at elske. Men igen – hvad vil det sige at elske?

Ser vi nærmere på højmessens liturgi og de kirkelige handlinger, er det ikke ordet kærlighed, der fylder mest – men ordet fred. Vi hører det flere gange: ”Guds nåde, fred og velsignelse”, ”Herren løfte sit åsyn på dig og give dig fred” og ”Fred være med jer”. Særligt sidstnævnte lyder gentagne gange, og selvom vi måske ikke lægger mærke til denne lille sætning normalt, kunne det være interessant at tænke over, hvorfor ordet ”fred” mon lyder. For måske kærlighed skal forstås i den her kontekst. Er det nemlig ikke sådan, at vi kan afvise, at den kærlighed, der tales om i kristen sammenhæng igen og igen, har med følelser at gøre? Er det ikke sådan, at hvis vi virkelig vil forstå den kærlighed, som Jesus taler om – som Jesus lever – så er vi nødt til at gå et skridt længere eller et spadestik dybere end følelser? For følelser er en flygtig størrelse. De kommer og går - det behøver man ikke være buddhist for at finde ud af. Enhver kan betragte sine følelser og se deres lunefuldhed.

På den åndelige vandring når man interessant nok også til et punkt, hvor følelser må forlades. Den forelskelse og medrivelse, man kan føle i mødet med Gud gennem meditation og bøn, må på et tidspunkt forlades til fordel for noget, der ikke er flygtigt eller kommer og går. Noget som er dybere end følelser – ja, som faktisk ikke har noget med følelser at gøre: Nemlig fred. Og måske er denne fred det tætteste vi kommer på at forstå den kærlighed, som Jesus igen og igen pegede på. Den dybeste fred, som springer frem som en kilde i menneskets indre. Som ikke kan avle had eller vold, men som kun kan frembringe, ja, kærlighed.

Muslimere danner fredsring om synagoge i Oslo.
FOTO: NTB SCANPIX.

